

POLITIKA PODPORY MSP V PROCESE GLOBALIZÁCIE¹

Rudolf Pástor, Štefan Reháč

Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja, NHF EU
Bratislava, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
e-mail: pastor@euba.sk, e-mail: rehak@euba.sk

ABSTRAKT

V súčasnosti tak vo svete ako aj v SR sa stali MSP hlavným zamestnávateľom v ekonomike a tvorcom nových pracovných miest. Súčasne sú dynamickým odvetvím, kde je veľká dynamika vzniku a zániku firiem. Sektor MSP nie je jednoliatym celkom a pre analýzu dopadov globalizácie na MSP je nutné ho segmentovať na podskupiny, ktoré budú rôzne reagovať na konkurenčné tlaky. V ekonomike existuje skupina firiem, ktorá je do veľkej miery izolovaná od efektov globalizácie, druhá skupina firiem, ktorá je ohrozenou a tretia skupina, ktorá bude z globalizácie ziskovať.

Politika podpory MSP v procese globalizácie je kľúčová z hľadiska ich dôležitej úlohy v regionálnom rozvoji pri ďalšom znižovaní regionálnych rozdielov.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

globalizácia, MSP, IKT, inovácie, podporná politika.

1. Úvod

Globalizácia ako dynamický multidimenzionálny proces sa opodstatnene považuje za snáď najvplyvnejšiu silu určujúcu budúcnosť našej planéty. V záujme jej realistickej reflexie si vynútila viaceré zásadné metodologické inovácie v ekonomickom výskume v chápaní vzťahu národného hospodárstva a svetovej ekonomiky, významu priestorovej dimenzie rozvoja, existenčnej spätosti ekonomickej, sociálnej a ekologickej dimenzie trvalej udržateľnosti rozvoja. V tomto kontexte bolo potrebné zásadne zmeniť aj prístup k malým a stredným podnikom a ich novej úlohe v globalizovanom ekonomickom rozvoji.

Technologická a inovačná revolúcia spôsobila nielen „smrť vzdialenosti“ v zmysle prekonávania obmedzení

¹ Tento príspevok vznikol v rámci riešenia projektov VEGA č. 1/1234/04 "Úloha regiónov v poznatkovo založenej ekonomike" a ŠP 200280302 „Analýza podnikateľského prostredia a bariér absorpčnej schopnosti regiónov“

času a priestoru a nevidane otvorila priestor pre čoraz hlbšie a flexibilnejšie štrukturovanie deľby práce bez ohľadu na národné hranice, ale aj naštartovala prechod k znalostnej ekonomike. V dôsledku toho sa zásadne menili nielen charakter a funkcie MSP, mechanizmy ich vzniku a zániku a ich spojitosť s veľkými podnikmi, ale aj súradnice celkovej hospodárskej politiky štátov všeobecne a tých jej komponentov, ktoré sú zamerané na podporu MSP osobitne. Najnovšie výskumy ukázali, že pre správne pochopenie logiky zásadných zmien v sektore MSP má kľúčový význam metodologický prístup, ktorý vychádza z prechodu k znalostnej ekonomike. Pravda, tu nestačí len konštatovanie o posune z tradičných faktorov (práca, kapitál, pôda) rastu na znalosti a kvalitu ľudského kapitálu. Priekopnícky prínos v tomto smere predstavujú najmä práce D. B. Audretsch,² ktorý na základe prehodnotenia rozsiahlej teoretickej literatúry i empirických analýz využívajúcich produkčné funkcie modifikované z hľadiska vplyvu faktora znalostí výrazne prehĺbil poznanie ekonomických mechanizmov generovania nových znalostí a ich fruktifikácie, čo nastavilo inú optiku pohľadu na MSP všeobecne a vo vzťahu k inovačným procesom a zmenám osobitne.

Množstvo prác, ktoré testovali poznatkové produkčné funkcie ukázalo, že medzi inputom poznatkov a inovovaným outputom je pomerne voľná väzba. Do analýz boli zahrnuté podniky, ktoré mali samostatné oddelenie výskumu a vývoja. Išlo teda o veľké podniky. Keď sa do analýzy pribrali MSP uvedená väzba bola ešte slabšia. Audretschovo riešenie tohto problému spočíva v tom, že preniesol skúmanie z podniku na konkrétneho jednotlivca, ktorý disponuje novými ekonomicky využiteľnými znalosťami a je schopný takéto znalosti vytvárať. Namiesto exogénne zosumarizovaných firiem sa predmetom skúmania stávajú jednotlivci, ako sú vedci, inžinieri a iní znalostní pracovníci. Do centra pozornosti sa tak dostáva otázka ako môže subjekt disponujúci novou znalosťou dosiahnuť pre seba výhodnejšiu fruktifikáciu. Ak je zamestnancom firmy, kde môže rozvinuť a uplatniť svoje znalosti a pritom dosiahnuť ním očakávanú hodnotu, nemá dôvod firmu opustiť. Ak však má podľa jeho hodnotenia jeho myšlienka či nápad väčšiu hodnotu ako mu je ochotná firemná administrácia priznať, môže sa rozhodnúť založiť si vlastnú firmu. V tom spočíva fundamentálny posun v úlohe MSP, ktorý prebehol vo vyspelých krajinách a na základe ktorého **Audretsch zavádza nové rozlíšenie dvoch základných typov ekonomík**. Na rozdiel od centrálne plánovanej a trhovej ekonomiky hovorí o **riadených ekonomikách** a o **podnikateľských ekonomikách**, pričom upozorňuje, že kapitalistický systém, ktorý dominoval väčšine 20. storočia mal v mnohom tiež charakter riadenej ekonomiky

²SMEs in the Age of Globalization, 2004, The Globalization of the World Economy, MPC, Books Ltd, Cornwall.

a dnes je vystavený tlaku tých istých síl ako odstránený komunizmus. Za zavádzajúce považuje aj stavať do protikladu americký a európsky model, lebo zahŕňa fundamentálny posun v ekonomickom systéme k široko akceptovanej politike zmien. Veľkou chybou v prebiehajúcich diskusiách je tiež to, že sa polemizuje o tom, či viac alebo menej vlády, resp. pôsobenia štátu smerujúcich k tomu, že vláda už nemá žiadnu úlohu, iba uvoľniť cestu súkromným záujmom. Pritom sa prehliada podstatne odlišná úloha vlády v podnikateľskej a v riadenej ekonomike. Zatiaľ čo v riadenej ekonomike je v centre pozornosti regulácia, obmedzovanie moci veľkých korporácií a rôzne formy limitovania slobody v ekonomických aktivitách, tak v podnikateľskej ekonomike sa politika vlády sústreďuje na podporu výchovy a vzdelania, ktoré zvyšuje znalosti a ľudský kapitál pracujúcich, umožňuje ich mobilitu a rozvíja ich schopnosti štartovať nové firmy. Z komparatívnej analýzy odvodzuje principiálnu odlišnosť 14 najpodstatnejších zmien charakterizujúcich novo sa formujúcu podnikateľskú ekonomiku v porovnaní s riadenou ekonomikou. V týchto zmenách sa odzrkadľuje posun zdrojov komparatívnych výhod z kapitálu a práce smerom ku znalostne založeným aktivitám. Spoločnou črtou týchto zmien je rastúca úloha nových MSP v podnikateľskej ekonomike. Empirické analýzy ukazujú, že zásadný posun v priemyselnej štruktúre vyspelých ekonomík sa uskutočnil v období od polovice 70. rokov do začiatku 90. rokov.

2. Politika podpory MSP v globalizovanej ekonomike – podpora inovácií a networking

Štúdie ekonomík vyspelých krajín ukazujú, že neexistuje jediný správny model inovačnej politiky, ale štáty si vytvorili vlastné národné inovačné systémy, ktoré vychádzajú z historických skúseností a špecifik jednotlivých ekonomík. Môžeme však pozorovať viaceré spoločné črty politík. Komplexné analytické práce o inovačnej politike boli uskutočňované najmä pod hlavičkou OECD. Po ukončení projektu NIS (Národné inovačné systémy - National Innovation Systems) v roku 2001 sa spustil nový projekt MONIT (Monitorovanie a implementácia národných inovačných politík - Monitoring and Implementing National Innovation Policies), ktorého cieľom je identifikovať nové modely inštitucionálneho usporiadania a spolupráce v rámci systému.

Jeden z výstupov tohto projektu bolo vymedzenie **troch generácií inovačných politík** (OECD 2005a):

- **Prvá generácia** inovačnej politiky je založená na lineárnom inovačnom modeli, ktorý chápe

inováciu (uplatnenie nových výrobkov a technológií na trhu) ako dôsledok lineárneho procesu smerom od základného a aplikovaného výskumu.

- **Druhá generácia** inovačnej politiky sa zakladá na koncepcii národných inovačných systémov. Po empirických zisteniach, ktoré identifikovali početné väzby firiem s rozličnými externými organizáciami sa chápanie inovačného procesu presunulo smerom k interaktívnemu modelu. Tento typ politiky sa začal uplatňovať počas 90. rokov.
- **Tretia generácia** inovačnej politiky posúva inovačnú politiku na vyššiu úroveň, v ktorej zohráva dôležitú úlohu štruktúrna zmena a širšia adaptácia na zmeny. Dynamická inovačná politika smeruje od pôvodnej vedeckotechnickej platformy k univerzálnejšej politike, na ktorej participuje veľký počet ministerstiev. V tejto generácii politiky je veľmi dôležitá koordinácia strategických aktivít, ktoré vyúsťia do koherentnej politiky podporujúcej dynamické inovácie a štruktúrne zmeny.

OECD (2005b) ukazuje, že hlavné oblasti, v ktorých je možné pozorovať zmeny smerom k tretej generácii inovačnej politiky:

- **zlepšenie vzťahov medzi priemyslom a vedou:** upozorňuje, že prax ukazuje, že sa treba zamerať na tie podniky, ktoré už takéto skúsenosti majú. Vybudovanie takýchto kontaktov závisí od vnútroorganizačných predpokladov a orientácie, firmy technologicky na vyššej úrovni majú schopnosti si takéto poznatky z verejného výskumu získať.
- **posilnenie zainteresovania verejného sektora pre spoluprácu s priemyslom** – podpora univerzít smerom k vytvoreniu lepších kontaktov s priemyslom, odstránenie právnych obmedzení, podpora mobility vedeckých pracovníkov sú kľúčové oblasti intervencií.
- **presadzovať medzifiremnú spoluprácu** – ak sa firmy zameriavajú na malý počet produktov, ich tendencia k zlepšovaniu technológie ich výroby a ich inovovania rastie. Teda firmy majú mať vlastné kapacity, alebo dobrý prístup k širokému spektru technológií.
- **podpora MSP a nových technologicky založených firiem** (NTBF New Technology Based Firms).
- **racionalizácia inovačnej politiky** – zjednodušenie a racionalizácia systému podpory inovačných aktivít firiem smerom k optimalizácii mixu inovačných politík.
- **globalizácia VaV** – veľké firmy hľadajú vhodnú technológiu bez ohľadu na miesto pôvodu, ústredná úloha korporátnych laboratórií bude

klesať smerom k distribúcii výskumných aktivít medzi univerzity, NTBF a výskumné organizácie.

- **inovácie v službách** – čoraz vyšší podiel HDP je vytvorený v sektore služieb a sektor poznatkovo založených služieb je veľmi rýchlo rastúcim.

Inovačná politika získava čoraz vyššiu pozornosť ako základný politický priestor, v ktorom môžu vlády podporovať inovatívne, flexibilné prispôbovanie sa ekonomiky novým podmienkam. **Slovensko v súčasnom období ešte len prispôbuje svoju politiku a svoj systém podpory ekonomického rozvoja smerom k druhej generácii inovačnej politiky.** Inovácie v poznatkovo založenej ekonomike majú veľmi rozličné formy a sú všadeprítomné. Nie sú založené len vo výskume, vede, technológii a len v podnikoch a talente vedcov. Inovácie do veľkej miery závisia od organizačných, marketingových, spoločenských, ekonomických a iných znalostiach (EC 2002, str. 8). **V našom prípade je nutné najprv dobudovať druhú generáciu nástrojov podpory inovačného rozvoja ekonomiky, ktorá spočíva v posilnení vzájomných prepojení medzi jednotlivými aktérmi inovačných systémov. Vybudovanie regulačného administratívneho a inštitucionálneho rámca pre podporu inovácií.**

Bližšia špecifikácia foriem a spôsobov intervencií inovačnej politiky sa môže rôzniť podľa špecifik jednotlivých ekonomík. Oblasti, ktoré si zasluhujú pozornosť môžeme rozdeliť do nasledujúcich častí (DTI 2003):

- a) **podpora zdrojov poznatkov – podpora tvorby nových poznatkov**
nové poznatky prichádzajú z rôznych zdrojov, či už je to výskum na univerzitách alebo vo verejných výskumných centrách, ale dôležitým zdrojom je aj technologický vývoj a výskum vo firmách. Úlohou vlády je podporiť firmy v ich snahe vyvinúť a uviesť na trh nové produkty a služby. Treba preto podporiť tak stranu ponuky nových poznatkov ako aj stranu dopytu po nových poznatkoch, po výsledkoch výskumu.
- b) **podpora schopnosti firiem na absorpciu nových poznatkov**
schopnosť podnikov absorbovať a využiť nové poznatky je kľúčovým faktorom vysokej inovačnej výkonnosti. Treba zabezpečiť dostatočné technologické a manažérske zručnosti pre uvedenie inovácií. Vzdelávanie a poradenstvo v oblasti ochrany duševného vlastníctva, získavania grantov na výskum a technologický rozvoj, informácií o výsledkoch výskumu vo verejnom sektore a pod. Tieto programy môžu byť tiež zamerané na podporu

vzdelávania vedeckých pracovníkov alebo študentov technických škôl v podnikaní.

- c) **prístup k financiám**
finančný sektor pre podporu inovačných aktivít pomáha niest' firmám časť rizika investícií do nových výrobkov, procesov a trhov.
 - d) **konkurencieschopnosť a podnikanie**
Vysoká miera konkurencie zabezpečuje patričné stimuly pre inovačný rozvoj firiem a núti firmy prichádzať s novými nápadmi aby si udržali prípadne zvýšili svoj trhový podiel. Je treba vypracovať podrobné študijné plány pre výučbu manažmentu technologických, rýchlo rastúcich firiem ako aj manažment vývoja produktov.
 - e) **zákazníci a dodávatelia**
nároční zákazníci vytvárajú nové trhy pre nové inovatívne produkty a služby. Aj verejný sektor môže byť jedným zo zákazníkov, ktorý bude vyžadovať od dodávateľov inovatívne riešenia a tým vyvolať tlak na ich inovačné aktivity. Vhodným nástrojom môže byť napríklad vypracovanie smerníc pre politiku, projekty a pracovníkov vo verejnom obstarávaní, ktoré bude vyžadovať kreatívne riešenia od dodávateľov.
 - f) **regulačné prostredie**
politika konkurencieschopnosti a regulačná politika môže ovplyvniť úroveň inovácií. Príležitosťou je zvýšiť počet inovácií prostredníctvom využívania predpisov, ktoré hodnotia očakávané výsledky a nie použitú technológiu.
 - g) **siete a spolupráca**
ak chcú firmy získať potrebné nové poznatky sú nútené spolupracovať s rozličnými organizáciami. Je vhodné podporovať zakladanie rôznych regionálnych priemyselných a vedeckých rád alebo podobných orgánov. Podporovať prácu existujúcich zväzov, podporu tvorbu klastrov, zlepšiť medzinárodnú spoluprácu a účasť v medzinárodných programoch.
- Dôležitým však nie je len existencia podporných programov v jednotlivých oblastiach ale hlavne ich vzájomná synergie. Aj keď je to hlavne národná vláda, ktorá tvorí legislatívny, fiškálny a regulačný rámec pre ekonomický rast, úspešnosť týchto opatrení však často závisí od toho, čo sa deje na lokálnej a regionálnej úrovni. **Schopnosť regiónov využiť kapacity, zručnosti a talent smerom k podpore inovácií je kľúčovým faktorom, ktorý býva často podceneným faktorom ekonomického rastu.**

Problémy, ktorým čelia firmy sú často veľmi odlišné a závisia od regionálnych podmienok. Empirické výskumy ukázali (napr. Tödling a Kaufmann 2000), že môžeme vymedziť **šesť skupín inovačných bariér.**

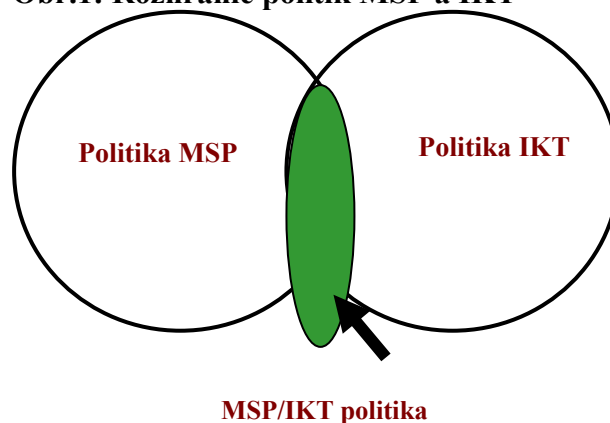
Prvým problémom je *nedostatok finančných zdrojov*, ktorý vyplýva z problémov s nedostatkom rizikového kapitálu a s vysokým rizikom inovačného procesu v MSP. Veľké firmy majú často širšie spektrum produktov a nemusia sa spoliehať na neistý úspech iba na jedného inovačného projektu. MSP majú *limitované manažérske zdroje*, ktorý sa prejavuje v nedostatku ľudí s odborným vzdelaním a obmedzenými možnosťami ich zamestnania. Tretia bariéra zahŕňa *limitované technologické schopnosti (kvalifikáciu)*. Táto bariéra sa netýka firiem, ktoré získavajú takúto odbornosť zo skúseností v praxi a firiem založených na nových technológiách (NTBF). Existuje aj oblasť bariér, ktoré nie sú finančného a technického charakteru, ktoré si firmy často ani nemusia dostatočne uvedomovať (Asheim in OECD 2004). Často využívanou stratégiou firiem je zameranie sa na *úzku skupinu zákazníkov*, čím sa ich inovačný proces stáva silno previazaný s ich klientmi. Takéto firmy často nemajú dostatočnú spätnú väzbu od zákazníkov. MSP nemajú dostatočný vplyv na trh a teda nemôžu ovplyvňovať potreby zákazníkov spôsobom ako to robia veľké firmy, musia sa spoliehať na svoju flexibilitu. Ďalšia bariéra je *nedostatok času manažérov*, ktorí sú zahľtení každodennou rutinnou prácou. *Slabá strategická schopnosť* firmy vyplýva z veľmi slabého si uvedomenia, že inovácie a prieskum trhu patria k základným častiam stratégie rozvoja firmy.

Teoretické prístupy k realizácii politiky podpory MSP v procese globalizácie – nástroje v oblasti IKT

V odborných kruhoch sa neustále objavuje debata o potenciáli IT pri zvyšovaní produktivity o urýchľovaní ekonomického rozvoja. Krajiny ako napr. Singapur, Taiwan, Izrael a Írsko podporovali výrobu alebo využívanie IT ako časti národohospodárskej stratégie, pričom dosiahli patričné výsledky. Ostatné krajiny v skorej fáze hospodárskeho rozvoja, ako napr. Malajzia a Thajsko, začali implementovať národné plány IT vo viere dosiahnutia podobných výsledkov. Krajiny ako napr. Brazília, Mexiko, Turecko, Filipíny a Vietnam rozvíjali IT politiky, ale iba s limitovanými zdrojmi. Vo viacerých ekonomicky menej rozvinutých krajinách je dilemou do akej miery sú investície do IT prioritou pred ostatnými typmi investícií. Medzi inštitúciami ako MMF, SB atď. nie je zhoda v otázke akú úlohu majú hrať IT v rôznych rozvojových projektoch. Na jednej strane sú názory o výrazných výnosoch z IT projektov, v iných prípadoch panuje skôr skeptický názor. Za účelom pomôcť v nasmerovaní národných a medzinárodných politik, existuje potreba pre priame dôkazy pokiaľ ide o význam IT investícií. Na jednej strane je otázka, či sú IT vôbec prínosom i v menej rozvinutých krajinách. Druhou otázkou je, či sú IT dobrou investíciou pre ekonomicky menej rozvinuté krajiny, ktoré majú dobre rozvinutú

fyzickú infraštruktúru a vzdelanú pracovnú silu. Nemali by sa tieto krajiny skôr koncentrovať na základné potreby? Ak investície do IT majú potenciál na podporu ekonomického rozvoja, ktoré faktory určujú či budú alebo nebudú tieto prínosy realizované v danej krajine alebo regióne? Tieto komplexné otázky si vyžadujú kombináciu detailnej analýzy údajov a kvalitatívnej analýzy procesu ekonomického rastu a rozvoja a toho, akú úlohu v tomto procese môžu zohrať IT.

Obr.1: Rozhranie politik MSP a IKT

Zdroj: Tim Beal: SMEs and Government policies on ICT

Vládna politika v súvislosti s podporou MSP a IKT by mala obsahovať 3 dimenzie (viď obr.1):

- **Politika MSP**
- **Politika IKT**
- **MSP/IKT politika**

Pokiaľ ide o dôsledky politiky viaceré zistenia podporujú názor, že rastúce využívanie IKT medzi MSP by malo byť založené na tzv. dobre cieleňom „mixe“ politik. Ak je cieľom pomôcť firmám zvýšiť ich produktivitu, potom by mala byť prioritou integrácia IKT; naopak ak je politika zameraná na rozšírenie trhových príležitostí, potom by stredobodom záujmu mali byť trhovo orientované IKT. V oboch prípadoch kľúčovým faktorom je vylepšenie ľudského kapitálu v MSP, čo sa môže dosiahnuť spustením rôznych typov nástrojov politiky, zamestnaním kvalifikovanej pracovnej sily a to hlavne absolventov univerzít.

Program podpory politiky IKT

Činnosti na podporu zavedenia IKT do podnikov, správnych orgánov sa uskutočňovali vo väčšine prípadov v kontexte iniciatívy elektronickej Európy (eEurope), ktorá podporuje koordináciu činností členských štátov. Tieto zahŕňajú finančné prostriedky pre program elektronických transeurópskych telekomunikačných sietí (eTEN), ktorý podporuje schválenie a zavedenie služieb založených na

traneurópskych IKT. Taktiež zahŕňa program eContent, ktorého cieľom je podpora a rozvoj inovatívneho európskeho digitálneho obsahu a MODINIS, ktorý priamo podporuje činnosti v rámci benchmarkingu, štúdií, fór a propagácie a zviditeľňovania sa, ktoré napomáhajú implementácii programu eEurope.

Prevzatie IKT do súkromného je kľúčovým prvkom v zlepšení účinnosti inovácie a konkurencieschopnosti. IKT je takpovediac chrbtovou kosťou poznatkovo založeného hospodárstva. Sú taktiež katalyzátorom organizačnej zmeny a inovácie. Navyše tým, že IKT je odvetvím vysokého rastu, predstavuje podstatnú a zvyšujúcu sa časť pridanej hodnoty všetkých produktov a služieb. Napríklad v EÚ sa odhaduje, že asi z 1,4 % ročného rastu produktivity v rokoch 1995 a 2000, bolo asi 0,7 % v dôsledku IKT.

Investície do IKT a využívanie on-line služieb v Európe je však nižšie a pomalšie než u našich hlavných konkurentov, a to najmä v sektore služieb.

Osobitný program podpory politiky IKT bude jedným z prostriedkov, ako podporovať činnosti definované v novej iniciatíve nazvanej „i2010: Európska informačná spoločnosť“ ako bolo vyhlásené v oznámení Komisie o obnovení lisabonskej stratégii z februára 2005. Bude to podnecovať širšie prevzatie IKT občanmi, podnikmi a vládami a bude mať za cieľ zintenzívniť verejné investovanie do IKT. Program nadviaže na skúsenosti získané z programov eTen, eContent a MODINIS, pričom bude zlepšovať synergiu medzi nimi a zlepšovať ich dopad. Program bude podporovať činnosti na rozvoj jednotného európskeho informačného priestoru a posilňovať vnútorný trh pre informačné produkty a služby. Bude mať za cieľ podnecovať inováciu prostredníctvom širšieho zavádzania a investovania do IKT, aby sa rozvinula informačná spoločnosť, účinnejšie a efektívnejšie služby v oblasti verejného záujmu a aby sa zlepšila kvalita života. Upriami sa tiež na fragmentáciu európskeho trhu s digitálnym obsahom, na podporu výroby a distribúcie európskeho obsahu on-line, na podporu európskych kultúrnych a jazykových rôznorodostí a od roku 2008 nadviaže na program eContent+, nedávno prijatého Radou a Európskym parlamentom.

Napriek tomu, že väčšina finančnej pomoci pre zavedenie a najlepšie využívanie IKT prichádza zo súkromného sektora a členských štátov, pomoc Spoločenstva umožňuje predovšetkým rozvoj spoločných prístupov a koordinovaných činností, výmenu dobrých postupov a zavádzanie interoperabilných riešení v celej únii. Hrá taktiež kľúčovú úlohu pri podpore multijazyčného prostredia plne rešpektujúceho kultúrnu rôznorodosť. Činnosť Spoločenstva je taktiež nevyhnutná pri zabezpečovaní skĺbenia s inými politikami EÚ vrátane regulačných rámcov pre e-komunikáciu a televíziu bez

hraníc, ako aj pre vnútorný trh, zamestnanosť, vzdelanie a mládež, trvalo udržateľný rozvoj, bezpečnosť a obchodnú politiku.³

Dôsledky pre národnú politiku

Výnosy z využívania IT

Dôkazy z empirického výskumu potvrdzujú, že investície do IT sú v korelácii so vzrastajúcou produktivitou a ekonomickým rastom v krajine, pričom táto spojitosť je zreteľnejšia v ekonomicky rozvinutých krajinách. Tie totiž investovali do IT počas dlhšieho obdobia a dosiahli tiež podstatné výnosy z IT. Takisto investovali do telekomunikácií a ľudských zdrojov a tieto investície im umožnili dosiahnuť pozitívne výnosy.

Logika IT výnosov pre ekonomicky menej rozvinuté krajiny je rovnaká ako pri rozvinutých. Keďže sú tieto investície menšie v porovnaní s celkovým HDP, vplyv IT je v niektorých prípadoch menej evidentný. Fakt, že konkrétne analýzy nenašli podstatný príspevok IT v ekonomicky menej rozvinutých krajinách, ešte neznamená, že by sa tieto krajiny mali vzdávať IT investícií. Práve naopak, je možné, že existuje istý prah IT investícií, ktorý musí byť dosiahnutý pred tým, kým sú investície merateľné, alebo stanú sa tak produktívne ako investície do sektorov mimo IT.

Logika využívania technológií predpokladá, že rozšírenie difúzie novej technológie v krajine nie je nevyhnutne dostatočné pre dosiahnuté výnosy. Krajina, ktorá prijíma technológie musí mať prispôbené podmienky, ako napr. základnú infraštruktúru, podnikateľské postupy a vládnu politiku, ktorá upevní rozmiestnenie technológií. Mnohé príklady krajín, ktoré boli zvlášť úspešné, naznačujú, že takéto politiky zahŕňajú podporu využitia počítačov, všeobecnú podporu vzdelávania a zvlášť vzdelávania počítačových odborníkov, nariadenie nízkych daní a cla na dovoz počítačov a samozrejme liberalizáciu telekomunikácií s nižšími nákladmi.

Výsledkom toho je, že aj ekonomicky menej rozvinuté krajiny môžu profitovať z podpory využívania IT a vytvárania podmienok potrebných na podporu ich efektívneho využitia. Toto je zvlášť významný záver, pretože mnoho ekonomicky menej rozvinutých krajín v súčasnosti presadzuje produkciu IT viac ako ich využívanie. Význam využívania IT zosilnel procesom globalizácie ekonomiky, ktorá kladie veľký dôraz na informačné a komunikačné systémy, ako prostriedok na

³ Návrh na ROZHODNUTIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorým sa zavádza program pre konkurencieschopnosť a inováciu (2007-2013)

dosiahnutie väzieb na medzinárodné trhy a globálne výrobné siete.

Globalizácia, využívanie IT a produktivita

Participácia v globálnej ekonomike je chápaná viacerými krajinami ako cesta k hospodárskemu úspechu, v kontraste s dôrazom, ktorý sa kladie na národnú sebestačnosť mnohých menej rozvinutých krajín. Potenciálne výhody globalizácie pre ekonomicky menej rozvinuté krajiny zahŕňajú napr. prístup ku kapitálu, trhom a technológiám. Krajiny ako napr. Singapur, Tchaj-wan, Thajsko, Malajzia a Írsko dosiahli rýchly hospodársky rast a rozvoj pomocou vonkajšie orientovaných hospodárskych stratégií, často v spolupráci s nadnárodnými firmami. Prínosy nie sú automatické a existujú tu tiež náklady na liberalizáciu. Domáce podniky môžu byť zničené zahraničnou konkurenciou a nadnárodné firmy môžu jednoducho dovážať tovar na lokálne trhy bez výroby, exportu alebo prínosu technológií.

Za účelom profitovania z globalizácie a zahraničnej konkurencie na domácom trhu, ekonomicky menej rozvinuté krajiny potrebujú získať konkurenčné schopnosti. Tieto schopnosti môžu vyplývať zo vzdelanej pracovnej sily, vysoko kvalitnej infraštruktúry, lokálnych V&V schopností a výrazných podnikateľských zručností. Ďalšou konkurenčnou výhodou je schopnosť efektívne využívať IT. Otváraním trhov domáce podniky čelia konkurencii nadnárodných firiem, ktoré prinášajú najvyspelejšie informačné systémy. Domáce firmy môžu rozvíjať spoluprácu s týmito nadnárodnými spoločnosťami a získať tak prístup moderným technológiám. Môžu spolupracovať s vedúcimi poskytovateľmi informačných služieb a rozvíjať tak vlastné systémy, alebo v niektorých prípadoch sa môžu spolu rozhodnúť outsourcovať svoje informačné systémy. Akákoľvek stratégia sa použije, byť konkurencieschopný si vyžaduje investície do IT, na rozvoj špičkových informačných systémov. Navyše byť konkurencieschopný na domácom trhu, znamená pre firmy, ktoré investujú do tejto konkurencieschopnosti, zároveň stanovenie úrovne konkurencieschopnosti na medzinárodnom trhu. Globálne produkčné siete odvetví (ako napr. PC, polovodiče, automobily) sa posúvajú rýchlo smerom k integrácii úplnej dodávateľskej siete elektronicky. Výmena elektronických údajov bola prvým krokom, ale v súčasnosti nadnárodné spoločnosti pomocou technológií založených na internete spájajú dizajn, obstarávanie, výrobu, logistiku a marketing. Dokonca i odvetvia s nižšou pridanou hodnotou výroby, ako napr. textilný, obuvnícky priemysel nasledujú tento príklad. Internetový obchod umožní, tiež pre malé firmy vo vzdialených lokalitách, predávať produkty a služby po celom svete. Podniky a krajiny, ktoré chcú participovať v týchto produkčných sieťach, budú potrebovať sofistikované IT zručnosti a dobrú informačnú infraštruktúru. Tí, ktorí

investovali a rozvíjali tieto schopnosti, budú profitovať z globalizácie, kým ostatní budú v tomto procese opomenutí.

Výroba versus využívanie IT

Predchádzajúce analýzy výnosov z investícií do IT sa zamerali na využívanie IT ako nástroja na zvyšovanie produktivity v hospodárstve. Existujú tiež prínosy na národnej úrovni z lokálnej produkcie hardvéru, softvéru a služieb. V podstate prínosy z produkcie zahŕňajú klasifikáciu pracovných miest od nekvalifikovanej pracovnej sily po vysoko kvalifikované činnosti ako dizajn a strojárstvo. Tieto prínosy tiež zahŕňajú participáciu v dynamickom, rýchlo rastúcom priemysle, so silným exportným potenciálom a tvorbou národných technologických schopností. Okrem USA, mnohé ďalšie krajiny dosiahli pozoruhodné výsledky z produkcie IT. Sektor IT je hlavným zdrojom hospodárskej produkcie, exportu a tvorby pracovných miest v krajinách ako napr. Japonsko, Tchaj-wan, Singapur, Hongkong, Kórea a Írsko, hlavne vďaka príležitostiam začiatkom 80. rokov 20. stor., vytvorenými pri výrobe hardvéru pre PC. Podobne, krajiny ako India, Čína a Filipíny nachádzajú príležitosti v odvetví na výrobu softvéru, hlavne vďaka obrovskej ponuke programátorov v týchto krajinách. Nie je preto prekvapujúce, že títo tvorcovia politiky získavajú sympatie pri možnosti rozvoja národných odvetví IT a že mnohé ekonomicky sa rozvíjajúce krajiny využívajú tieto nástroje politiky na podporu investícií do výroby IT.

Tvorba lokálneho IT priemyslu nie je ľahkou záležitosťou, hlavne pre nováčikov v tomto odvetví. Dnes sú tieto príležitosti viac ohraničené. Segmenty odvetvia ako napr. mikroprocesory, operačné systémy, biznis aplikácie sú virtuálne izolované, keďže štandardy sú stanovené vedúcimi firmami IT priemyslu, hlavne v USA ako napr. Intel a Microsoft. Ostatné segmenty hardvérového priemyslu vyžadujú väčšie kapitálové investície, úspory vzniknuté zavedením veľkovýroby (economies of scale) a špecializované zručnosti. Okrem toho, viaceré z týchto príležitostí predchádzali v krajinách ako napr. Singapur, Hongkong, Kórea, Tchaj-wan, Írsko a Izrael. Iba krajiny s veľkým domácim trhom a blízkosťou k existujúcej dodávateľskej základni, pravdepodobne vstúpia do tohto priemyselného segmentu IT. Čína to napr. vykonáva s pomocou vyjednávania s nadnárodnými monopolmi pre výrobu a transfer technológií pri obnovení prístupu k trhom. Niektoré krajiny ponúkajú nákladné iniciatívy na pritiahnutie zahraničných investícií do hardvérovej výroby, avšak je otázne či dokážu tento trend udržať. Ak aj sú tieto krajiny úspešné v pritiahnutí zahraničných investícií, výsledný priemysel má skôr ohraničenú pridanú hodnotu a iba málo príležitostí na participáciu lokálnych podnikov.

Kým výroba IT je prínosom len pre sektor IT, z využívania IT môžu profitovať všetky priemyselné sektory. Ak by sme si mali vybrať medzi podporou

produkcie alebo využívania IT, argumenty sa skôr prikláňajú k podpore využívania IT, zvlášť v krajinách, ktoré nie sú súčasťou globálnej produkčnej siete priemyslu IT. Tento výber však v mnohých prípadoch nemusí byť taký striktný. Existuje alternatíva politiky, ktorá podporuje využívanie IT, zatiaľ čo zároveň vytvára príležitosti na rozvoj lokálneho priemyslu – čo je v podstate výroba vo vzťahu k využívaniu IT.

Výroba vo vzťahu k využívaniu IT

Väčšina národných politík podporuje produkciu počítačov zameranú na hardvér, čo je najviac hmatateľný segment IT priemyslu. Napriek tomu, že najrýchlejšie rastúcim segmentom IT priemyslu v rokoch 1985-1995 bol softvér a služby. Priemysel softvéru a služieb ponúka niektoré špecifické výhody viac ako produkcia hardvéru. Kým v niektorých častiach softvérového priemyslu dominujú nadnárodné spoločnosti, existujú stále príležitosti na rozvoj vhodných produktov bez priamej konkurencie so spoločnosťami ako napr. Microsoft, Oracle, SAP a ostatnými veľkými spoločnosťami. Tieto produkty môžu byť vyrábané pre lokálne trhy, ktoré vyhovujú potrebám miestneho jazyka, kultúry a podnikateľského prostredia. Podnikateľské služby ponúkajú dokonca ešte viac presvedčivých príležitostí, ako služby musia byť skôr poskytované lokálne, ako by mali byť importované. Vyžadujú tiež pokračujúce vzájomné pôsobenie medzi lokálnymi používateľmi a poskytovateľmi služieb, pričom môžu byť prínosom tak pre užívateľov ako aj poskytovateľov týchto služieb a môžu tak pomôcť krajinám využiť prínosy z využívania IT.

Informačné služby ako systémová integrácia, outsourcing a sieťové služby môžu slúžiť ako spojenie medzi produkciou a využívaním IT. Tieto vzťahy môžu pomôcť lokálnym užívateľom efektívnejšie aplikovať technológie, a môžu pomôcť vytvoriť podnikateľské a pracovné príležitosti pre lokálnych obyvateľov v ekonomicky menej rozvinutých krajinách. Tieto druhy podnikateľských príležitostí sú zvlášť vhodné pre ekonomicky menej rozvinuté regióny, pretože tam sú nižšie vstupné náklady, takže lokálne podniky môžu začínať ako malé a rásť tempom, ktoré im umožňujú ich vlastné financie a možnosti.

Rozvojové stratégie

Efektívne národné stratégie pre realizáciu výhod IT potrebujú pokryť 3 oblasti: podporu využívania, podporu výroby a rozvojové národné schopnosti. Tieto politiky sú ďaleko viac efektívne, v prípade, že sú užšie koordinované a dostanú podporu z najvyšších vládných kruhov, ako to je napr. v prípade Singapuru a Tchaj-wanu, skôr než sa stanú objektom bojov o moc a zdroje, ako v prípade Japonska, Južnej Kórei a ostatných krajín. Tieto politiky budú takisto viac efektívne, keď budú rozvíjané v úzkej diskusii so súkromným sektorom, vrátane

lokálnych a nadnárodných firiem, a v spolupráci s domácimi a zahraničnými expertmi z akademických a priemyselných kruhov.

Podpora využívania IT

Jednou z najlepších ciest k podpore využitia IT je jednoducho nevytvárať bariéry na ich využívanie. Každá vládna politika, ktorá spôsobuje zdražovanie počítačov bude odrádzať od využívania a znižovať možné prínosy IT. Jednoduché znižovanie cla a daní, eliminuje ostatné obchodné bariéry a podporuje konkurenciu. To čo môžu vlády v prvom rade urobiť je to, aby sa stali sofistikovanými užívateľmi IT. Kľúčom k tomu nie sú iba výdavky na IT, ale tiež rozvoj vyspelých technologických aplikácií a môžu sa tak stať určitým vzorom pre privátny sektor. Viaceré vládne inštitúcie v súčasnosti zriaďujú internetové stránky, kde občania môžu nájsť informácie o poskytovaných službách, formuláre na stiahnutie, rôzne zozbierané údaje, a kde prípadne môžu online komunikovať s úradníkmi. Vlády môžu urýchliť využívanie týchto služieb napr. zaobstaraním internetového prístupu v knižniciach, školách a iných verejných miestach. Ďalším krokom by mohlo byť (príklad Singapuru) umožniť podnikom komunikovať s úradmi elektronicky. To môže zahŕňať napr. vyplňanie daňového priznania, colných dokumentov a povolenie ďalších aplikácií.

V súčasnosti existuje veľa priestoru pre krajiny, ktoré hľadajú možnosti pre inovatívne využitie IT, ktoré sú pre nich vhodné (GIS, e-learning, atď.).

Podpora produkcie vo vzťahu k využívaniu IT

Otázkou je, ako krajiny môžu podporiť produkciu vo vzťahu k využívaniu IT. Existuje menej prípadov úspešnej vládnej politiky v tejto oblasti, keďže iba v súčasnosti niektoré krajiny začali s podporou výroby softvéru a služieb. Podobne viaceré predchádzajúce akademické výskumy IT priemyslu zdôrazňujú počítačový hardvér alebo elektroniku viac všeobecne. Iba málo štúdií bolo zameraných na softvérový priemysel. Hodnotným príspevkom v tejto oblasti je Schwareho teória tzv. „kráčania na dvoch nohách“, ktorý argumentuje, že krajiny by sa mali spoločne zamerať na produkciu a využívanie, so zameraním na vzájomné pôsobenie medzi produkciou a využívaním v softvérovom priemysle a službách. Táto interakcia medzi výrobcami a užívateľmi je rozhodujúca pre rozvoj určitých typov softvéru a informačných služieb. Otázne je, aké typy politik môžu uľahčiť toto vzájomné pôsobenie a poskytnúť zdroje potrebné pre lokálne podniky pri zapojení sa do týchto trhov. Možnými odporúčaniami sú:

- Podporovať malé podniky vo využívaní IT. Rastúca základňa sofistikovaných užívateľov, je najlepším zdrojom pre softvérové a servisné podniky. Zvlášť menší predajcovia profitujú z využívania IT malými podnikmi, ktorí sa tradične obracajú na týchto predajcov pri

zriaďovaní a udržiavanie systémov a sietí, navrhovanie internetových stránok, poskytovanie internetových služieb a navrhovanie vybraného softvéru pri riešení špecifických problémov. Príklad politiky podpory malých podnikov využívať a pomáhať lokálnym vývojárom, môžeme vidieť v Tchaj-wane, kde vláda pomáha softvérovým spoločnostiam vyvíjať aplikácie pre malé podniky ako napr. reštaurácie obchody s bicyklami, ktoré majú často viaceré početné filiálky.

- Poskytovať finančnú podporu. Softvérové a servisné podniky často zlyhávajú pri prežívaní, hoci majú kvalitný ľudský potenciál a technológie, jednoducho preto, že trpia nedostatkom kapitálu. Veľmi málo krajín má dobre rozvinuté trhy rizikového kapitálu alebo akciové trhy. Vlády môžu poskytnúť alebo garantovať nízko úrokované pôžičky v relatívne malých objemoch, ktoré sú primerané pre malé podniky. Môžu tiež poskytnúť priame dotácie nádejným podnikom. V oboch prípadoch je kľúčom mať schopnosť urobiť správne posúdenia podnikových biznis plánov, schopnosti manažmentu a trhových možností.
- Podporiť spoluprácu medzi lokálnymi a nadnárodnými firmami. Jednou z najlepších ciest pre založenie lokálnych firiem je, pôsobiť ako subdodávateľ pre nadnárodné spoločnosti. Lokálne firmy sú často využívané na lokalizáciu softvéru a údržbu, podporu produktov, marketing a ostatné služby. Spolupráca so renomovanými firmami pomáha rozvíjať zručnosti a poznatky potrebné na rast a konkurovanie, a tiež poskytujú spoľahlivé tržby vychádzajúce z podpory tohto rastu. Vlády často ponúkajú podnety nadnárodným spoločnostiam k participácii na spoločných programoch a takisto poskytujú priame zdroje.

Rozvojové schopnosti

Za účelom podpory využívania IT ako aj produkcie, krajiny potrebujú rozvíjať schopnosti vo forme ľudských zdrojov, informačnej infraštruktúry, V&V a podnikateľských zručností. Na jednej úrovni, je tu potreba rozvíjať širšiu základňu schopností, ako zvyšovanie úrovne vzdelávania obyvateľstva, postavenie dopravnej a telekomunikačnej infraštruktúry v krajine. V dlhšom období budú IT prínosom pre menej rozvinuté krajiny do tej miery, že môžu dosiahnuť možnú širokú difúziu technológií a vytvoriť širokú základňu schopností na podporu využívania IT a produkcie vo vzťahu k využívaniu.

Empirický výskum vo viacerých krajinách poskytuje jasné dôkazy, že investície do IT sú prínosom, ktorý sa prejaví vo väčšom ekonomickom raste

a produktivite. Tieto zistenia by mali podporiť aj menej rozvinuté krajiny k podpore investícií do IT a k rozvoju ľudských zdrojov a infraštruktúry potrebných na podporu efektívneho využívania technológií.

Ako krajiny chcú naplno využiť potenciálne prínosy IT, potrebujú prikladať väčšiu váhu podpore produkcie a využívania IT. Existujú dobré príležitosti na zriadenie výroby v rýchlo rastúcom priemysle, mnohé segmenty priemyslu sú však ovládané silnými úradmi a súčasnými vysokými bariérami pre novovznikajúce podniky. Pokúsiť sa vstúpiť na takýto segment pomocou protekcionistickej politiky je nepravdepodobné a bude si to vyžadovať vysoké náklady pre užívateľov pri zvyšovaní cien za IT. Ostatné politiky, ako poskytovanie finančných stimulov pre výrobcov, môžu byť viac úspešné. Najefektívnejšie politiky sú tie, ktoré podporujú využívanie a produkciu vo vzťahu k využívaniu IT. Ak sú dané politiky vyvíjané v úzkej spolupráci so súkromným sektorom a akademickými inštitúciami, a môžu byť koordinované v snahe príbuzných vládnych agentúr, tak že sa dopĺňajú, skôr než navzájom konkurujú, potom výsledkom môže byť rýchla difúzia technológií, so širokými prínosmi pre krajinu.

3. Záver

Hoci hybnou silou globalizácie svetovej ekonomiky boli veľké firmy, ktoré ťažili z odstránenia bariér voľného pohybu výrobných faktorov a tovarov, priniesla globalizácia so sebou aj zmenu postavenia malých a stredných firiem (MSP). V ekonomike sa profilujú sa skupiny podnikov, ktoré môžeme ohraničiť na jednej strane domácim podnikom, ktorý reaguje zväčša na lokálny dopyt, prípadne regionálny dopyt a na druhej strane sú podniky, ktoré sú rôznymi formami naviazané na činnosť TNK, vytvárajú tak obslužný dynamický satelitný systém, ktorý je organickou súčasťou globálneho fungovania TNK. Prostredníctvom neho sa môžu TNK flexibilne adaptovať na dynamický vývoj podmienok vytvárania a dosahovania komparatívnych výhod tak pri znižovaní nákladov, ako aj pri inkasovaní mimoriadnych ziskových efektov z inovačného predstihu a z predstihu v ústretovej reakcii na individualizované potreby odberateľov a spotrebiteľov. Ekonomické aspekty a súvislosti globalizácie majú teda svoj prirodzený základ a východisko v globalizácii podniku, ktorá spočíva v tom, že **podnik získava reálne možnosti a zároveň je vystavený silnejúcemu tlaku, aby vo svojej podnikateľskej stratégii kalkuloval s celým svetom ako možným zásobovacím, dodávateľským a odbytovým priestorom.** Technológie a inovácie sa stali hlavnými faktormi zvyšovania konkurencieschopnosti a pôsobia aj na formy globálnej expanzie TNK. Vedúce firmy vytvárajú v horizontálnej rovine vzťahy spolupráce s konkurentmi a vo vertikálnej polohe s kľúčovými dodávateľmi a odberateľmi. **Ekonomia rýchlosti nahrádza ekonomiu veľkovýroby, podnik sa musí**

flexibilne prispôsobovať zmenám na trhu, preto spolupracujú s rastúcim počtom špecializovaných menších firiem, ktoré im poskytujú dostatočnú flexibilitu. TNK ako určujúce subjekty globalizácie cielene vyhľadávajú pre jednotlivé stránky svojej činnosti parciálne komparatívne výhody v rôznych častiach sveta s cieľom maximalizovať ich synergický efekt. Usilujú o vyhľadávanie a fruktifikáciu optimálnej geografickej konfigurácie svojho globálneho hodnotového reťazca, teda všetkých článkov ich aktivít počnúc výskumom a vývojom, inováciami výrobkov a technológií, cez marketing, špecializačné a kooperačné väzby vo výrobe až po distribúciu a popredajné služby. V dôsledku toho globálna stratégia TNK vyžaduje identifikáciu a vytvorenie cieľových regiónov a lokalít, aby sa tak pripravila pôda pre jej praktickú realizáciu. Na regionálnej a lokálnej úrovni so znalosťou a využitím konkrétnych podmienok je možné citlivejšie a efektívnejšie formovať a riadiť procesy nevyhnutné k realizácii strategických globálnych cieľov.

Z viacerých záverov predchádzajúcich častí prezentovanej štúdie vyplýva, že v podmienkach globalizácie sa zväčšuje význam dynamickej spätosti a závislosti medzi podnikom, lokalitou a regiónom, v ktorých pôsobí. Na jednej strane je konkurencieschopnosť podniku popri jeho interných faktoroch výrazne spoluurčovaná kvalitou externého prostredia, t. j., či mu ponúka špecifické zdroje, ktorých využívanie generuje významné externality. K nim patria najmä výrobné faktory a infraštruktúra, miestne priemyselné závody, organizačná a manažérska prax a konkurenčné prostredie. Na druhej strane teória i prax potvrdzuje, že rozvoj a konkurencieschopnosť lokalít a regiónov sú rozhodujúcim spôsobom určované konkurencieschopnosťou podnikov. **Pochopenie týchto súvislostí vedie k tomu, že namiesto skúmania rozvinutosti a nerozvinutosti regiónov ako uzavretých či oddelených entít sa pozornosť koncentruje na skúmanie ich konkurencieschopnosti, ktorá je daná jednak konkurencieschopnosťou podnikov alokovaných v regiónoch a jednak schopnosťou týchto regiónov vytvárať a ponúkať možnosti pre reštrukturalizáciu a modernizáciu podnikov, prístup ku kvalifikovanej pracovnej sile a ku kapitálu, infraštruktúrnou dostupnosť trhov a dodávateľov, učenie sa od najlepších, atď.**

Nový technologický spôsob výroby, výmeny a informačnej komunikácie bezprecedentne prehĺbuje štruktúrovanosť delby práce medzi podnikmi, čo popri pozitívnych ekonomických efektoch spôsobuje aj zásadné zmeny tak v početnosti, ako aj vo veľkostnej štruktúre podnikov. Aj výskum v SR preukázal, že sektor MSP sa preukázateľne stáva do veľkej miery životaschopnou časťou ekonomiky, a je jedným z pilierov slovenskej ekonomiky. Z hľadiska zamestnanosti dokázali absorbovať prevažnú väčšinu voľnej pracovnej sily na

trhu a tak prispieť k stabilizácii trhu práce. Existujú však aj regionálne rozdiely a je zrejmé, že zaostávajúce regióny nie sú zatiaľ schopné vytvoriť dostatočný počet podnikateľských aktivít a úloha štátnej intervencie v prospech tvorby MSP a podpory podnikateľského ducha je tu nespochybniteľná a môže priniesť významné výsledky napr. aj v riešení vysokej miery nezamestnanosti. Po kvantitatívnej stránke sa sektor MSP na Slovensku pomerne rýchlo priblížili trendom vo vyspelých trhových ekonomikách a v terajšom období porovnateľný so situáciou v ostatných krajinách EU. Kvalitatívna stránka, však vyžaduje podstatne náročnejšiu adaptáciu. **Pre budúci rozvoj ekonomiky a podnikania je dôležité upriamiť pozornosť na odstránenie bariér a podporu cieľov, ktoré prinesú potrebný rozvojový impulz sektoru MSP smerom k rozvoju konkurenčných schopností podnikov v globálnej ekonomike, ktorá je založená na poznatkoch.** V globálnej ekonomike existuje totiž podstatná skupina firiem, ktorú môžeme považovať za ohrozenú a je pravdepodobné, že v podobe v akej fungujú teraz, teda bez prispôsobenia sa v zlepšení kvality a konkurencieschopnosti produkcie a manažmentu firmy, nebude schopná prežiť ekonomický tlak konkurentov. Práve táto skupina firiem by mala byť cieľovou skupinou, na ktorú by sa politika podpory MSP mala v súčasnosti zamerať. Výsledky našej štúdie ukazujú, že práve v oblastiach, ktoré sú považované za významný zdroj konkurenčnej schopnosti firiem, Slovensko podstatne zaostáva. Nízka inovačná schopnosť sa môže stať veľkou prekážkou konkurenčnej schopnosti v spoločnom trhu EU, kde schopnosť flexibilne sa prispôsobovať meniacim sa potrebám zákazníkov je jedným z najdôležitejších faktorov v konkurenčnom boji. Firmy však pôsobia v prostredí, ktoré nie je naklonené a motivujúce pre ich inovačné aktivity. Nedostatok finančných prostriedkov tak vo verejnom ako aj súkromnom sektore výskumu a technologického rozvoja a slabé medzifirmné väzby, celkove roztrieštený inovačný systém neposkytuje dostatok stimulov v oblasti inovácií. Ďalšou kritikou oblasťou, ktorej sme sa venovali bola analýza využívania IKT v sektore MSP. Existuje podstatné zaostávanie v miere využívania IKT, ktoré však je určované nielen samotným technickým vybavením (hardvér) a zabezpečením pripojenia do internetu, ale aj schopnosťou ľudí pracovať s danými technológiami resp. naplno využívať ich možnosti pri zvyšovaní produktivity práce. Najväznejšími nedostatkami v tomto segmente v SR je nedostatočná úroveň investícií do IKT, systém podpory je nevyhovujúci, čelíme odlivu mozgov najkvalifikovanejšej pracovnej sily vzdelanej v IKT. Existujú však aj určité kultúrne a socio-ekonomické bariéry využívania IKT (napr. nízke povedomie o možnostiach a dopadoch využívania IKT a elektronického obchodu). Medzifirmná spolupráca je ešte iba v zárodkoch, hoci sú podľa výskumu firmy vo všeobecnosti pozitívne naklonené k spolupráci, k jej realizácii zatiaľ nedochádza a vzájomné

medzifiremné vzťahy sa stále iba formujú v úzkom okruhu firiem a inštitúcií. Preto aj **systém podpory MSP treba prispôbiť týmto zisteniam a presmerovať pomoc od všeobecnej podpory "tvorby" sektoru MSP, smerom k zakladaniu a rastu hlavne inovatívnych MSP, schopných odolať konkurencii zahraničných firiem v SR a presadiť sa v konkurencii aj na zahraničných trhoch.** Štátna podpora MSP je všeobecne smerovaná na zvýšenie konkurencieschopnosti MSP, ich technologickej vybavenosti, zručnosti a inovatívnosti.

Na zvýšenie konkurencieschopnosti MSP sa odporúčajú nasledovné opatrenia:

- Začlenenie SR do EÚ, ktoré by malo byť výrazným podnetom aj pre rast IKT. Ďalším významným faktorom sú PZI – keďže investori so sebou prinášajú aj systémy na komunikáciu s dodávateľmi či centrárou podniku.
- Pre liberalizovaný trh IKT by vstup SR do EÚ mal priniesť nové impulzy. Zvýši sa intenzita konkurencie, pretože o verejné zákazky sa budú uchádzať aj firmy z iných krajín EÚ. Keďže trh veľkých zákazníkov sa s výnimkou verejnej správy nasycuje, dodávatelia budú bojovať práve o MSP.
- Komerčnému sektoru by najviac pomohlo zrovnoprávenie elektronických dokumentov s klasickými tak, aby objednávky, faktúry, účtovné doklady atď. boli zo strany kontrolných úradov akceptované a nemuseli sa vybavovať na papieri. V súvislosti so vstupom SR do EÚ, malí a strední podnikatelia budú musieť zvýšiť svoje úsilie v získavaní informácii týkajúcich sa ich možnosti uplatnenia na trhoch EÚ. Prioritou pre našich malých a stredných podnikateľov by mala byť snaha získať zahraničných investorov, keďže práve prítomnosť zahraničného kapitálu sa spája s výraznejšími investíciami do IKT. Po období veľkých investícií (napr. automobilový priemysel) by mal nasledovať boom investorov práve do MSP. Firmy, ktoré si nenájdu kapitálového partnera, v prípade, že budú chcieť obstať na európskom resp. globálnom trhu, budú musieť zvýšiť marketing svojich výrobkov, produktivitu atď. Očakáva sa vyšší prílev PZI predovšetkým do odvetví s vyššou pridanou hodnotou. Tieto odvetvia (napr. IT, biotechnológie) sú práve náročné na zavádzanie nových IKT. Čím sofistikovanejšiu činnosť firma vykonáva a čím má výsledný produkt vyššiu pridanú hodnotu, tým je riziko ich budúceho presunu do krajín s nižšími nákladmi menšie. Táto motivácia by mala hrať dôležitú úlohu aj v strategickom uvažovaní MSP v SR.

Literatúra:

- [1] Armstrong H., Taylor J. (2000): „Regional Economics and Policy“, Blackwell

Publishers, London

- [2] Ashaim A. (1998): „Globalisation and Regional Development: A Relational Perspective“, *Competition and Change*, č.3, str. 145-165,
- [3] Baláž P. a Verček P. (2002): „Globalizácia a nová ekonomika“, Sprint vŕfa, Bratislava
- [4] Bell Canada's Submission to the Telecommunications Policy Review Panel, ICT Policy with Detailed Recommendations
- [5] Bell J., Crick D., Young. S. (2004): „Small Firm Internationalisation and Business Strategy“, *International Small Business Journal*, Vol 22 (1), str. 23 – 56
- [6] Cornford, J., Gillespie, A., Richardson, R.: 1999. *Regional Development in the Information Society: A Review and Analysis*, CURDS: University of Newcastle upon Tyne
- [7] Deiss, R.: E-commerce in Europe. In: *Stastics in focus*. 12/2002, Catalogue number: KS-NP-02-012-EN-N, European Communities, 2002, ISSN 1561-4840
- [8] Dicken, P.: 1998. *Global Shift Transforming the World Economy*“, Paul Chapman Publishing, London
- [9] Gáspár, P.:2003. *The Impact of ICTs on Productivity and Economic Growth in the Candidate Countries*“. The IPTS Report, Issue 77
- [10] Kaufmann, A. and F. Tödting (2000), *Innovation patterns of SMEs*. In Isaksen, A. *et al.* (eds), *SME policy and the regional dimension of innovation*. Report to the European Commission (TSER Programme). STEP-group, Oslo (118-145).
- [11] European Commission (2002): *Corporation tax and innovation*, Innovation papers No 19, www.europa.eu.int
- [12] European Commission (2002): *Innovation Tomorrow*, Innovation Papers No. 28, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- [13] OECD (2004): „Promoting Entrepreneurship and Innovative SMEs in a Global Economy“, Second OECD Conference of Ministers responsible for

Small and Medium-sized Enterprises,
Istanbul, Turkey, 3-5 June 2004,
<http://www.oecd-istanbul.sme2004.org/>

- [14] OECD (2004): Global Knowledge Flows and Economic Development, www.oecd.org
- [15] OECD (2005a): Governance of Innovation Systems: Volume 1 Synthesis Report, www.oecd.org
- [16] OECD (2005b): Innovation Policy and Performance: A Cross Country Comparison, www.oecd.org
- [17] DTI (2003): „Competing in the global economy: the innovation challenge“, www.dti.gov.uk
- [18] Trend, 2004